

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

FŐSZERKESZTŐ: DR. KUN BÉLA. FELELŐS SZERKESZTŐ: DR. ERDŐS KÁROLY.

Megjelenik hetenként egyszer, szombaton, félíven.
Előfizetési ár: egész évre 80 kor., félévre 40 kor.
Egyes szám ára két korona.

↔ Szerkesztőség és kiadóhivatal: Debreczen, Kollégium. ↔
Ide kell küldeni a lap szellemi és anyagi ügyeire vonatkozó
minden közleményt, előfizetést, reklamációt és hirdetési díjat.

A tiszántúli reformátusság.

A tiszántúli egyházkerület népesség szerint majd felét tette a magyarországi református egyháznak s majd felét teszi most is a megcsontított magyarországinak. Terület szerint is nagyon kiterjedt ez a kerület s egyes egyházközségei mindenképen nagyon távol esnek egymástól, — nem csoda hát, ha a nézeteknek is nagy különbözőségeivel találkozunk olykor ezen az igazán nagy területen. Ezt különben az is magyarázza, hogy a Tiszántúl egyrészt Erdély felől, másrészt a Duna irányából egymástól igen sokszor lényegesen különböző eszmeáramlatoknak volt a központjában — hitéleti és egyházalkotmányi, valamint országos politikai kérdések tekintetében egyaránt. Végül arról sem kell megfélekedezni, hogy a magyar reformátusság sehol sem lakott együtt olyan nagy tömegben, mint a Tiszántúl vidékein és így érthető, ha hosszú időn át a magyar református egyházi élet legjelentősebb színtere a tiszántúli kerület, ennek is középső részei s legkivált Debreczen voltak. Ebből származik az is, hogy a magyar reformátusság nagy kérdései legélelénkebben, sőt legnagyobb vehemenciával a Tiszántúl és Debreczenben vívattak és egyáltalán nem új keletű — bár annál kevésbé örvendetes jelenség, hogy az ellentétes nézetek magában véve helyes és szükséges megvitatása nem kellő szeretettel és nem tisztán elvi alapon történik és magas színvonalú és keresztyén szellemű meggyőzni akarás helyett egyes személyek gáncsolásában és lehetetlenné tenni akarására fordul.

A Sinay-Domokos és Benedek-Péchy-féle harcok igen messze esnek tőlünk, azokról nem beszélek. Amennyire meg tudom ítélni az előttem ismert adatokból, ezek az összeütközések is —, melyek közt köztudomás szerint az első volt különösen kegyetlen — egyházukat egyaránt őszintén és önzetlenül szerető, annak javáért minden áldozatra kész, előkelő szellemi képességekben gazdag, a maguk igazságában az elfogultságig hívő, kemény gerincű férfiaknak küzdelme volt, ám a férfiakat akkor is bizonyára körülvette a jelentékteleneknek, meggyőződésnélkülieknek, hizelgőknek és zavarosban halászni akaróknak csoportja, mely az eredeti-

leg magas szempontok szerint indult elvi harcot gyűlölködő üldözéssé változtatta át.

Én csak a legutóbbi évtizedek eseményei felett kívánok futó szemlét tartani, — azok felett, melyeket már a magam szemével is láttam és melyekről már gyermekkoromban alkalmam lévén az egyházi közélet nem egy számot tevő tényezőjének bizalmas környezetében lenni — igen sokat hallottam. Nem szándékom az eseményeket felsorakoztatni, csak némely tanulságokat vonni belőlük annak a megvilágítására, vajjon helyes-e az az állítás, mely szerint a tiszántúli egyházkerület a többiektől elzárkózva, erősen partikuláris szellemmel él és vezetésében a benső lelki építés helyett bizonyos szélsőséges politikai irányzat az irányt szabó.

Mikor — ezelőtt épen 40 esztendővel — a debreczeni zsinatot tartották, Debreczen és Tiszántúl méltán tarthatta magát az egész magyar reformátusság vezetőjének. Még élénken az emlékezetben volt az 1860-i legendás kis templomi gyűlés, melyre az egyházkerület minden vidékéről (különösen a szatmári egyházmegyéből) száz számba jöttek el az atyafiak s melynek, meg a *Révész* Imre Tájékoztatójával lehetővé tett egységes eljárásnak lett következése a törvénytelen kormány meghátalása. Ez a szép eredmény nem csoda, ha azzal a büszke öntudattal töltötte meg Debreczent és a Tiszántúlt, hogy a magyar protestáns egyházak szabadságának megmentése az ő Révész Imréjének, az ő Tisza Kálmánjának, az ő Balogh Péterének, az ő Ujfalussy Miklósának s az ő szívben-lélekben összeforrott százezreinek a munkája volt. De az sem csoda, ha a magyarság megmentését jó részt a maga érdemének vindikáló tiszántúli kuruc magyarság, mely (joggal-e vagy anélkül más kérdés) az 1875-i fuzióval rútol megcsalottnak érezte magát. mindenütt, tehát egyházi téren is olyan férfiakban igyekezett megtalálni a maga vezetőit, akiknek irányítása mellett méltó utóda lehet a magyar nemzeti és egyházi szabadság védelmezésében mindig kitűnt elődeinek. Nem csoda, ha a hajlamosság arra, hogy a szélső-bali politika exponált emberei az egyházban is szívesebb meghallgattatást találjanak, már a zsinat idején nagyon

erős volt és csak az alkalmas szervezőnek kellett eljönni, hogy a par excellence magyar nemzetinek tekintett párt, meg a protestantizmus ügye — sok szép és dicső történelmi példára hivatkozással — nagy mértékben egybekapcsoltsák.

Am maga a zsinat is, és ebben az egyházi alkotmányos szabadság nagyobb fokú érvényesülése, megint csak a Tiszántúl és első sorban ismét Révész Imre kemény és állhatatos küzdelmének eredménye volt. A dunamelléki és erdélyi kiválóságok a magyar református egyházkerületek kívánatos egységének megvalósítását sokkal kényelmesebb úton akarták elérni és azt, hogy a konvent — a Kovács Alberték terve szerint — nem nyilváníthatta önmagát legfőbb kormányzó szervnek, tehát hogy az egyházi alkotmányos szabadság rovására egy, bár jó szándékú s eredményében is bizonyára jó hatású „csiny” elkövetessék, a Tiszántúl állásfoglalása akadályozta meg.

A zsinat bebizonyította, hogy azok az aggodalmak, melyeket máshol igen magas állásban és méltán nagyon tisztelt helyen is tápláltak, nem voltak alaposak és a zsinat, ha a részletekben a bírálatot nagyon is kihívó munkát végzett, de egészben véve nagyon üdvös és nagyon tiszteletreméltó eredményt ért el: az alkotmányos szabadság megóvásával megvalósította mindazt, amit elérni mások egyéb úton kívántak és a szellemi és anyagi egység kötelekeivel sokszorosán összefűzte az addig különkődő egyházkerületeket. Vagyis im a zsinat megint azoknak az álláspontját erősítette és népszerűsítette, akik a szabadságjogok minél teljesebb mértékű tiszteletben tartását hangoztatták.

Amellett a zsinaton némely olyan jelenségek is merültek fel, melyek alkalmasoknak látszottak arra, hogy az állami kormányzat magatartását az egyházi szabadság szempontjából veszélyesnek tűntessék fel. Ismeretes az oktatásügyről szóló törvénytervezet körül ép ezokból folyt kemény vita. Ez természetesen megint az országos politika ellenzéke felé fordította a rokonszenvét azoknak az abban az időben még nagy számú igazán nemes magyaroknak, akik — mint az öreg Garamvölgyi — az országos politikától nagyon távol tartották magukat, de az egyház legkisebb sérelmére azonnal felszisszentek.

Végül azt sem kell figyelmen kívül hagyni, hogy a zsinat alkalmat adott az egyformán gondolkodó vezető embereknek arra, hogy az ország legmesszebb eső vidékeiről is személyesen érintkezzenek és egymást a maguk meggyőzésében buzdítsák és erősítsék. Különösen pedig a debreczenieknek — a zsinaton kívül állóknak és a debreczeni tanulóifjúságnak, a tiszántúli kerület majdani papjainak és világi vezéreinek, alkalmat adott annak a tapasztalására, hogy az előttük rokonszenves kuruc magyar nemzeti politika hívei az egyházi életben is megtalálják az intranszignans nemzeti irányzatnak követésére az okot és alkalmat és nem egy jövőző vezérember itt választotta ki a maga követendő eszményképét a zsinat

zsinóros kabátú, kemény hangú s kemény nyakú atyái között.

Meg kell jegyezni, hogy a szélső-bali politika akkor még igazán megalkuvás nélküli magyar nemzeti — és nem jelszavas politika volt.

(Folytatjuk.)

Kortünetek

Protestáns vagy kálvinista? Az egyik nagyon tág megjelölés, a másik nagyon szűk. Én legalább — tanítványaim a megmondhatóí — a „protestáns” szót a két tesvér-egyház közös megjelölésére sem használom s ezeket, a magunk történelmi alapján (utriusque confessionis) evangélikusok, evangéliumi egyházak névvel foglalom össze. Mikor ezt a lapot átvettük, komolyan foglalkoztunk a gondolattal, nem volna-e helyes a címében a „protestáns” szót „református”-sal cserélni fel, csak az alapítók iránti tisztelet akadályozott meg ebben. Mindnyájan jól tudjuk, miben van az oka, hogy a nagyon is általános, szintelen és — ha nem elvtelen, nem a mi elvünket jelölő protestáns szó használata a múlt században egész Magyarországon, Budapesten úgy, mint Debreczenben, közönséggé vált. De bármennyire tiszteletben tartjuk eleinket, nem következés, hogy abban is kövessük, amit helytelennek tartunk. A „kálvinista” megjelölést meg az eleink sem nagyon szerették. A magam részéről a legmesszebb menő tisztelettel és csodálattal vagyok Kálvin iránt, de úgy vélem, a 16-ik század mássá nevelte az ő rendkívüli lelkét, mint amivé nevelte volna (pláne Luther és Kálvin után) a 20-ik század. Az alapirányok tekintetében legyünk kálvinisták és ápoljuk a kálvinizmust, mint világnézetet, de — hogy félre ne értsenek — ne mondjuk magunkat kálvinistáknak. Legszebb név a mi igazi nevünk: református keresztyén.

De már neveznök magunkat akárhogy, csak értenők meg egymást. Szorosan egyvéleményen nem szükség lennünk. Ime, hisz a reformátorok közt is voltak jelentékeny véleménykülönbségek, pedig minél nagyobb a lélek, annál jobban látja az igazságot, az igazság megértése pedig megszűntetője minden vitának. Hogyne lehetnének hát mi közöttünk nézeteltérések. Csak ott kezdődik a baj, amikor az egyik Pálénak, a másik Apollósénak tartja magát. Vagy pontosabban: még itt sem, hanem ott, amikor a másikat lenézi azért, mert nem olyan, mint ő. „Hálát adok néked, én Istenem” — mint ama farizeus. Mikor értjük meg végre, hogy mi mindnyájan, szegény református magyarok, olyan elvettetett állapotban vagyunk, mint a nyomorult publikánusok.

Dóczi Imre egyik legnagyobb büszkesége a magyar református egyháznak. Sőt, ha azt kellene megállapítani, hogy a maga hivatalát ki tölti be a legmintaszerűbben: alighanem mindenek ítélete szerint ő lenne az első. Az országos közoktatásügyi tanács pedig olyan intézmény, amelybe a legkiválóbb magyar pedagógusokat szokták meghívni. Dóczi Imre, a magyar református tanárok elsője, ennek a tiszteletreméltó testületnek hosszú évek óta tagja volt, dísz nem véve, de adva. Most lejárt a tanács tagjainak mandátuma és az újonnan

kinevezettek közt hiába keressük a Dóczi Imre nevét. Pedig Dóczi Imre nem volt a forradalom alatt sem államtitkárjelölt, sem kormánybiztos, sem kormány-tanácsadó. Távol tartotta magát mindig minden politikától. Még szabadkőműves sem volt soha. Zsidóbarátai sincsenek. Még sem kell a közoktatásügyi tanácsba. Neki ez bizonyára nem fáj. Nekünk se fájjon. Hanem fájjon az, hogy a közoktatásügyi tanácsnak olyannak kell lenni, hogy benne a Dóczi Imre hangja idegenül hangzanék.

Közélet

Lelkészerterkezlet Gyomán.

Július hó 31-én és augusztus 1-ső napján a békésbányai egyházmegyének békési oldala lelkeszerterkezletet tartott Gyomán. Az értekezleten a meghívott budapesti és debreczeni vendégek közül csak dr. Erdős Károly lelkeszerképzőintézeti igazgató vett részt. Így az előadások egyrésze elmaradt, ami veszteség volt, de ezt kárpótolta az, hogy több idő jutott a kitűzött tárgy megbeszélésére és mélyítésére.

A szombat esti barátságos ismerkedési est után vasárnap imponálóan vonult be a templomba az egybegyűlt lelkipásztorok palástos csoportja. Az istentiszteleti szolgálatot Gönczy Béla vésztői lelkipásztor végezte, nagy alaposággal fejtegetvén II. Kor. 4.-s mélységeit.

Istentisztelet után kezdődött a konferencia az egyház tanácsstermében. Harsányi Pál gyomai lelkipásztor, az értekezlet elnöke, tartalmas beszéddel mutatott rá a lelkeszerterkezletek jelentőségére, ismertette az egybegyülekezés célját, a reánk váró feladatok horderejét és üdvözölve a megjelenteket, a gyűlést megnyitotta. Az üdvözlésre Futó Zoltán esperes válaszolt, kölcsönös, megértő szeretetre lelkesítve. Dr. Sarkadi Nagy István orvos, helybeli presbiter a presbiterium nevében mondott meleg „Isten hozott”-ot, Domokos János tanító pedig a tanítótisztület részéről üdvözölte az értekezletet, mely sürgönyileg köszöntötte Dr. Baltazar Dezső püspökünket, Gróf Degenfeld József főgondnokunkat és Fekete Márton békésbányai egyházmegyei gondnokot.

Vasárnap délelőtt két előadás volt. Dr. Erdős Károly egykorú források tanulmányozása alapján arról értekezett: mimódon alakult ki a lelkipásztori munka és kötelesség a három első században? Közvetlen utána Gönczy Béla olvasta fel az egyházfegyvelemről szóló dolgozatát. Elméleti aláfestés után élénk színekkel ecsetelte az egyházfegyvelem behozatalának szükségességét, minéműségét és megvalósításának módozatait. Egyházi életünk elevenébe vágott az orvoslás elszántságával és a részletekbe menőleg gazdag és tanulságos megbeszélést váltott ki.

A megbeszélés azonban már nem vasárnap, hanem hétfőn délelőtt volt. Ekkor Koppányi Gyula békésbányai lelkipásztor szolgált buzgón és áhítatosan a templomban, ami után a tanácssteremben megkezdődött az eszmecsere. Marjay Károly mezőtúri, Szabó János köröstarcsai, Karácson András békési, Koppányi Gyula békésbányai, Tóth József körösladányi, Papp Lajos szeghalmi, Szabó Daniél református-kovácsbányai, Marjay Géza békészentandrásai és Harsányi Pál lelkipásztorok, Futó

Zoltán esperes és Dr. Erdős Károly hozzászólása és Gönczy Béla összegezése után az elnök a következő megállapodást hirdette ki:

1. Felhívja az értekezlet tagjait, hogy az egyházfegyvelem célját szolgáló lelkipásztori napló vezetését kezdjék meg;

2. kéri az egyházmegyét a kanonika vizitációnak olyan szervezésére, hogy az esperes minden három évben meglátogathassa a gyülekezetet;

3. indítványozza az egyházmegyére, hogy presbiteri tisztségét olyan egyháztagnak ne nyerhessen, aki reverzálist adott;

4. kéri a zsinatot, mérlegelje annak fontosságát, amit az egyház építésére az jelentene, ha a presbiterek választásánál jelölés lenne olyképen, hogy minden választáskor háromszor annyian jelölhetnének, mint ahány hely betöltésre kerül;

5. óhajtanónak tartja a hivatalos intézkedést az iránt, hogy az egyházfegyvelem gyakorlása céljából a lelkipásztorra és tanítókra vonatkozólag a presbiteriumhoz tegyék fel a következő kérdéseket:

I. Vajjon a lelkeszerterkezlet, a tanító tanítóhoz illő szelidséggel viseltetik-e a gyülekezeti tagok iránt?

II. Meg van-e a testvéries szeretet és tisztelet az egyházi behivatalnokok között?

III. Ha nem volna zavartalan, miért nem az?

IV. Nincsenek-e belemerülve a világias életbe, nevezetesen a túlságos gazdálkodásba, üzérkedésbe; nem foglalkoznak-e üzletszerűen jószágok, vagy termények vételével és nyereségre eladásával?

V. Társaságukból az erkölcsi tisztaság sugárik-e ki mindenkor, sikamlós, kétértelmű, vagy rothadt beszédekkel nem botránkoztatnak, vagy nem rontanak-e meg másokat?

VI. Erkölcsileg feddhetetlen életet élnek-e, és pedig nem paráználkodnak-e, nem részegeskedő tobzódók-e, nem istenkáromlók-e?

VII. Kötelességeiket pontosan, és lelkiismeretesen teljesítik-e?

VIII. A tanítók kellő tisztelettel, a lelkipásztorok kellő szeretettel viseltetik-e egymás iránt?

A VI. és VII. kérdést a presbiterekre vonatkozólag is fel kell tenni. A presbitereket illetőleg meg kell kérdezni, hogy az egyházi tisztviselők iránt kellő tisztelettel és szeretettel, munkájuk iránt megértéssel s méltánnyal viseltetik-e?

6. A lelkeszerterkezlet munkáját összekötik a gyülekezeti étellel. Hétköznapra hívják ugyan össze, de nem munkaidőben; lehetőleg november 1 és június 1 között;

7. vándorgyűléseket tartanak, a legközelebbi Békésen.

A hat első megállapodást, csatlakozás kérésével, megküldik a békésbányai egyházmegye csanád-csongrádi oldalának lelkeszerterkezi konferenciájához.

A konferencia Futó Zoltán esperes lelkes éljenzésével ért véget.

A konferenciával kapcsolatosan vasárnap délután 5 órakor vallásos ünnepély volt. A megnyitó beszédet, az érzelem húrjain játszva, Harsányi Pál mondta. Marjay Géza Ján. 13³⁴⁻³⁵ alapján bibliai ihlettől áthatott szép írásmagyarázatot tartott; Futó Zoltán esperes megragadó színezéssel állította a hallgatóság elé a szeretet apostolát, Jánost. Gönczy Béla kiváló organumával hatásosan szavalt. A lelkeket Istenhez emelő záró-imádságot Marjay Károly mondta. Az ünnepélyen két sikerült énekkel vett részt a Gyomai Dalárda.